

ایشم پژوهش

سال سی و پنجم، شماره سوم
مدادوشهریور ۱۴۰۳
ISSN:1023-7992

دوماهنامه نقد کتاب، کتاب‌شناسی و
اطلاع‌رسانی در حوزه فرهنگ اسلامی

۲۰۷

۲۰۷

پژوهش اسلامی، شماره ۲۰۷

پژوهش اسلامی، شماره ۲۰۷

چند استفتای فقهی-اجتماعی بالارزش از اواخر قرن دوازده هجری از استاد کل وحید بهبهانی | چاپ نوشت (۱۴) | در جستجوی کتابخانه تخصصی مرکزی ادبیات کودک و نوجوان ایران | درباره فرهنگ و زبان قوم لک (۳) | آینه‌های شکسته (۴) | نوشتن (۸) | تفتازانی و فلسفه | یادداشت‌های متون فارسی و عربی (۱) | ریاعیات خیام و مهستی در سفینه اسکندری | کدخدای قاتل | نفحات ریاحین در تعیین تاریخ ظهرور در سال ۱۲۰۴ | قلی خان، خان نبود | نگاهی به واژگان لغت فرس چاپ شادروان استاد عباس اقبال | نگاهی به تصحیح جدید سفرنامه ناصر خسرو | حواشی دکتر محمد معین بر دیوان لامعی گرگانی | آیا ابن عربی وارث انبیا است؟ | طومار (۶) | دشواری‌های برگردان قرآن و لغزش‌های برخی مترجمان (۲) | خبط کاتبان ناشی، در خلط متون و حواشی: پاسخی به نقد دیوان محمود و رکن بکرانی | نکته، حاشیه، یادداشت

- نقدی بر مقاله «اعتبارسنجی "النساء نواقص العقول" در نهج البلاغه»
- پیوست آینه‌پژوهش | چند متن تازه‌یاب درباره سنیان دوازده‌امامی

نگاهی به دو مقاله از مجلات فرهنگستان زبان و ادب فارسی در باب خاقانی شروانی

سعید مهدوی فر

۵۸۳

آینه پژوهش | ۲۰۷

سال ۱۴۰۳ | شماره ۳

مرداد و شهریور

نکته، حاشیه، یادداشت | نگاهی به دو مقاله از مجلات فرهنگستان زبان و ادب فارسی در باب خاقانی شروانی

مقدمه

اگرچه قاعده‌ایک مقاله حاصل اندیشه و پژوهش نویسنده یا نویسنده‌گان آن است، اما نقش مهم داوران در انتشار جستارهای ارزشمند را نباید فراموش کرد. یک داور واقعی برکار از برگزیدن پژوهش‌های اصیل، می‌تواند با بیان آرای سودمند به اصالت تحقیق بیفزاید. به همین نسبت یک داور کم‌سواد می‌تواند سبب انتشار نوشه‌های تنک‌مایه و بی‌ارزش شود که اعتبار یک نشریه را زیر سؤال ببرد؛ خاصه زمانی که دیگر مسؤولان مجله توجهی درخور به موضوع نداشته باشند. هم از این روی یکی از مهم‌ترین وظایف سردبیران تعیین داورهای متخصص است. گاه نیز عوامل و روابط غیرعلمی در انتشار مقالات ضعیف دخیل است. بایسته آن است که با نقدهای علمی بساط چنین پدیده‌های شومی برچیده شود. ما در پی این هدف به نقد و بررسی دو نوشتار از نشریات فرهنگستان زبان و ادب فارسی در باب آثار خاقانی شروانی می‌پردازیم.

بحث اصلی

۵۸۵
آینهٔ پژوهش | ۲۰۷
سال | شماره ۳
مرداد و شهریور ۱۴۰۳

۱. «اشک شکرین»، (۱۳۹۳)، جمیله اخیانی، فرهنگ‌نویسی، شماره هشتم، ص ۱۵۵-۱۵۹.

این جستار در باب تعبیر «اشک شکرین» در بیت زیر از دیوان خاقانی است:

بس اشک شکرین که فربارم از نیاز
بس آه عنبرین که به عمدابرأورم
(خاقانی شروانی، ۱۳۷۴: ۳۳۲)

خانم اخیانی به نقد گزارش برخی از فرهنگ‌نویسان و شارحان خاقانی در باب تعبیر یادشده پرداخته و با رد گزارش‌هایی چون اشک شیرین، اشک شادی و اشک شوق، معنای سرخ را برای واژه شکرین پیشنهاد کرده‌اند؛ زیرا شکر در نزد قدما سرخ‌رنگ بوده است.

متأسفانه نه مؤلف نه داور/ داوران مقاله و نه مسؤولان نشریه به لغت‌نامه دهخدا مراجعه نکرده تا بینند مدخل مستقلی با عنوان «اشک شکرین» در این مأخذ نام‌آشنا وجود دارد. در لغت‌نامه با ذکر بیت خاقانی و به نقل از فرهنگ ضیاء^۱ معنی «اشک گلگون» ثبت شده (ر.ک: دهخدا، ۱۳۷۳: ذیل اشک شکرین) که قطعاً مراد از آن، همان اشک سرخ و خونین است. همچنین در فرهنگ بازیافته‌های ادبی از متون پیشین ضمن اشاره

نکته، حاشیه، یادداشت انگاهی به دو مقاله از مجلات فرهنگستان زبان و ادب فارسی در باب خاقانی شروانی

به بیت خاقانی و گزارش فرهنگ ضیاء آمده است: شکر که از نی گیرند و چون تصفیه کامل نکنند، سرخ و گرنه سفید باشد. شکری را که از نیشکر به دست آورند، شکر سرخ یا شکر زرد گویند (اشرفزاده، ۱۳۸۶: ذیل اشک شگرین).

۲. «درباره بیتی از طغایی اصفهانی در منشآت خاقانی»، آریا طبیب‌زاده، نامه فرهنگستان، سال شانزدهم، شمارهٔ شصت و سوم، بهار: ص ۸۵-۸۲.

این مقاله در باب بیت زیر از منشآت خاقانی است:

اما الزمان ففی تبیه ه عظة
لولا العتاق فی اخوان منسرب
آقای طبیب‌زاده این بیت را از طغایی اصفهانی برشمرده و صورت درست آن را براساس دیوان شاعر متذکر شده‌اند:

اما الزمان ففی تبیه ه عظة
لولا الغشاوة فی اجفان مسبوط
در اینجا می‌توان عدم توجه داور و مسؤولان نشریه به مسئلهٔ مهم «پیشنهاد تحقیق» را به روشنی دید. زیرا نخستین بار آقای حامد خاتمی‌پور در جستاری با عنوان «ماخذ و گویندگان اشعار عربی منشآت خاقانی» گره از پیچش این بیت گشوده است: این بیت سروده ابوسعید حسین بن علی بن محمد الطغایی (۴۵۵-۵۱۳ ه). شاعر و وزیر مشهور عصر سلجوقی و صاحب "لامیة العجم" است. همان‌گونه که می‌بینیم مصريع دوم این بیت مخدوش و مبهم است و مصحح محترم نیز در بخش فهرست اشعار عربی کتاب (۷۲۹) در مقابل این بیت علامت سوال گذاشته است. اینک با توجه به ضبط دیوان طغایی می‌توان متن کتاب را به صورت ذیل تصحیح کرد:

أَمَا الزَّمَانُ ففی تبیه ه عِظَةٌ
لولا الغشاوة فی أَجْفَانٍ مَسْبُوتٍ
(خاتمی‌پور، ۱۳۸۹: ۱۰۸)

۵۸۶

آینه پژوهش | ۲۰۷
سال ۳۵ | شماره ۳
مرداد و شهریور ۱۴۰۳

یادداشت‌ها

۱. البته عوامل دیگری نیز در انتشار مقالات ضعیف دخیل است که از آن جمله می‌تواند به روابط غیرعلمی اشاره کرد.
۲. در باب این فرهنگ بنگرید به: دبیرسیاقی، ۱۳۷۵: ۲۹۹.

نکته، حاشیه، یادداشت | نگاهی به دو مقاله از مجلات فرهنگستان زبان و ادب فارسی در باب خاقانی شروانی

منابع

- اخیانی، جمیله، (۱۳۹۳)، «اشک شکرین»، فرهنگ‌نویسی، شماره هشتم، ص ۱۵۵-۱۵۹.
- ashrafzadeh, Rضا، (۱۳۸۶)، فرهنگ بازیافته‌های ادبی از متون پیشین، چاپ اول، مشهد: سخن‌گستر/دانشگاه آزاد اسلامی مشهد.
- خاتمی‌پور، حامد، (۱۳۸۹)، «ماخذ و گویندگان اشعار عربی منشآت خاقانی»، چو من در این دیار (جشن نامه استاد دکتر رضا انبابی نژاد)، به کوشش محمدرضا راشد محصل و دیگران، چاپ اول، تهران: سخن: ۱۱۴-۱۰۷.
- دیرسیاقی، سید محمد، (۱۳۷۵)، فرهنگ‌های فارسی به فارسی و فارسی به زبان‌های دیگر و فرهنگ‌های موضوعی و گویش‌های محلی و فرهنگ‌گونه‌ها، چپ دوم، تهران: آرا.
- دهخدا، علی‌اکبر، (۱۳۷۳)، لغت‌نامه، چاپ دوم، تهران: دانشگاه تهران.
- طبیب‌زاده، آریا، (۱۳۹۷)، «درباره بیتی از طغرایی اصفهانی در منشآت خاقانی»، نامه فرهنگستان، سال شانزدهم، شماره شصت و سوم، بهار: ص ۸۲-۸۵.

۵۸۷

آینه پژوهش | ۲۰۷
سال | شماره ۳
مرداد و شهریور ۱۴۰۳